

Research Paper

The Role of the Iranian Muslim Woman in the Construction of Islamic Civilization (A Re-examination of the Intellectual Framework of the Supreme Leader as a Source of Inspiration)

Mohammad Rokhbin^١

Received: ٠١ September ٢٠٢٢ ; Accepted: ١٢ November ٢٠٢٢

Abstract:

The Islamic Awakening movement across the world and the articulation of the theory of the *New Islamic Civilization* by the Supreme Leader have opened a clear and hope-inspiring horizon before the Islamic community. The realization of this grand ideal requires comprehensive efforts and struggles on the part of all segments of society. In this regard, women—constituting half of the social body—play an irreplaceable role in the formation and advancement of this new civilization through their diverse activities in both the family and society.

This study focuses on the central position of women in the realization of the New Islamic Civilization and seeks to address the following questions:

- What are the components of the New Islamic Civilization?
- What missions and responsibilities does the civilization-building Muslim woman bear in the domains of family and society?

Based on authentic Islamic teachings and an examination of the Islamic legal system, the mission of women is not confined merely to individual roles; rather, women emerge as agents of history-making. Islam does not push women into seclusion, nor does it consider any form of the instrumental exploitation of women—even in the path of civilization-building—to be legitimate. The emphasis of Islam is that women, even in their maternal role and in child-rearing, fulfill their historical mission by nurturing righteous, future-shaping generations.

Employing a descriptive–analytical method, this article examines this issue and elucidates the unique and irreplaceable role of the Muslim woman in constructing a new and elevated civilization.

Keywords: Islamic civilization-building, Iranian Muslim woman, Intellectual, framework of the Supreme Leader, Islamic model of progress.

^١ . Ph.D. Graduate in Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, Department of Islamic Jurisprudence and Law, Islamic Azad University, Semnan, Iran; mr٩٨٠@gmail.com.

جهت استناد به این مقاله: رخبین، محمد (۱۴۰۱). نقش بانوی مسلمان ایرانی در ساخت تمدن اسلامی (بازخوانی منظومه فکری مقام معظم رهبری به عنوان الهام بخش). فصلنامه اندیشه مقاومت در گفتمان انقلاب اسلامی، (۶۲)، ۵۶-۶۹
©نویسندگان/دسترسی به متن کامل مقاله بر اساس قوانین کپی‌رایت کامنز ۴.۰ CC BY آزاد است.

(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

مقاله پژوهشی

نقش بانوی مسلمان ایرانی در ساخت تمدن اسلامی (بازخوانی منظومه فکری مقام معظم رهبری به عنوان

الهام بخش)

محمد رخبین^۱

دریافت: ۱۴۰۱/۰۶/۱۱؛ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۸/۲۱

چکیده

جنبش بیداری اسلامی در سراسر جهان و طرح نظریه تمدن نوین اسلامی از سوی مقام معظم رهبری، افقی روشن و امیدبخش را پیش روی جامعه اسلامی گشوده است. تحقق این آرمان بزرگ، نیازمند تلاش‌ها و مجاهدت‌های همه‌جانبه اقشار مختلف جامعه است. در این میان، زنان به عنوان نیمی از پیکره اجتماع، با فعالیت‌های متنوع در عرصه‌های خانواده و جامعه، نقشی بی‌بدیل در شکل‌گیری و پیشبرد این تمدن نوین ایفا می‌کنند این پژوهش به جایگاه محوری زن در تحقق تمدن نوین اسلامی، در پی پاسخ به این پرسش‌ها است: مؤلفه‌های تمدن نوین اسلامی کدامند؟ بانوی مسلمان تمدن‌ساز چه رسالت‌هایی در عرصه خانواده و جامعه برعهده دارد؟ بر اساس آموزه‌های ناب اسلامی و بررسی نظام حقوقی اسلام، رسالت زن نه تنها محدود به عرصه‌های فردی نیست، بلکه او در جایگاه یک تاریخ‌ساز ظاهر می‌شود. اسلام نه تنها زن را به انزوا نمی‌کشد، بلکه هرگونه استفاده ابزاری از زنان را حتی در مسیر تمدن‌سازی نادرست می‌داند. تأکید اسلام بر این است که زنان حتی در نقش مادری و تربیت فرزند، با پرورش نسل‌هایی صالح و آینده‌ساز، رسالت تاریخ‌سازی خود را به انجام رسانند. این نوشتار با بهره‌گیری از روش تحلیلی-توصیفی، به بررسی این موضوع پرداخته و نقش بی‌بدیل بانوی مسلمان در ساخت تمدنی نوین و متعالی را تبیین می‌کند.

واژگان کلیدی: تمدن‌سازی اسلامی، بانوی مسلمان ایرانی، منظومه فکری مقام معظم رهبری، الگوی

اسلامی پیشرفت.

رهبر معظم انقلاب در بیانیه مهم گام دوم انقلاب به ورود انقلاب اسلامی به دومین مرحله خودسازی، جامعه پردازی و تمدن سازی اشاره و بر لزوم نزدیک کردن انقلاب به آرمان بزرگش یعنی ایجاد تمدن نوین اسلامی تأکید می‌کنند و تمدن سازی اسلامی را مستلزم طی شدن مراحل می‌دانند و به فرایند شکل گیری تمدن اسلامی اشاره می‌کنند: ایجاد انقلابی اسلامی/ ایجاد نظام - اسلامی/ ایجاد دولت اسلامی/ ایجاد جامعه اسلامی/ و ایجاد تمدن اسلامی؛ فرایندی که برای شکل گیری تمدن نوین اسلامی باید طی شود و ویژگی‌های کلی و دستاوردهای تمدن اسلامی از دیگر شاخصه‌هایی است که در بیانات معظم له مورد تأکید قرار گرفته است؛ و باید توجه داشت که در این مسیر همه مسؤولیت دارند و اگر هر فرد و قشری به وظایف و رسالت خود به درستی عمل نکند رسیدن به تمدن نوین اسلامی مشکل خواهد بود. یکی از گروه‌های بسیار مهم در شکل گیری و طی فرایند تمدن اسلامی بانوان هستند که سهم عظیم و مسؤولیت زیادی در این مراحل دارند، چون علاوه بر رسالت معرفی چهره واقعی و حقیقی زن از نگاه اسلام به مقابله و خنثی سازی با اهداف و افکار دشمنان قسم خورده اسلام و انقلاب برخواسته از اسلام نیز باید بپردازند و با توجه به اینکه اسلام زنانی می‌پرورد که تاریخ ساز و تمدن ساز باشند نه زنان گوشه نشین و در انزوا و تکمیل کننده اهداف و پازل گفتمان غرب؛ که در نگاه رهبر معظم انقلاب: گفتمان غربی در مورد زن اجزائی دارد، لکن دو جزء آن برجسته است: یکی مرد واره کردن زن؛ یعنی زن را مشبه به مرد قرار دادن (وبالعکس) این یک بخش مهم از این گفتمان است؛ بخش دیگر هم زن را وسیله التذاذ جنسی مرد قرار دادن، حالا التذاذ چشمی یا مراحل بدتر و بعدتر تز التذاذ چشمی، این هم یک بخش از گفتمان غربی است (بیانات دیدار با برخی بانوان فرهیخته حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۲/۲/۲۱)؛ از این رو تبیین جایگاه واقعی زنان در سبک زندگی اسلامی و رسالت‌های بانوی مسلمان ایرانی در عصر حاضر بسیار ضروری است.

۲- مفهوم تمدن اسلامی

زمانی که بشر با خط آشنا شد، قلم بدست گرفت، افکار خود را قلمی کرد و به نسل‌هایی بعدی انتقال داد، تمدن پدیدار گشت. پس از آن، واژه تمدن بر انواع پیشرفت‌ها در مظاهر متنوع زندگی بشر، اطلاق شده است (اخوان کاظمی، ۱۳۷۸: ۳).

تمدن از نظر لغوی عبارت از شهر نشینی، اخلاق مردم شهر نشین را پذیرفتن، از حالت خشونت و جهل به حالت معرفت و شهر نشینی انتقال یافتن و به طور خلاصه روش‌ها و اسباب شهر نشینی را اختیار کردن است (جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۲: ۲).

در فرهنگ‌های عربی واژه تمدن به معنای حضارۀ (تمدن، شهر آئینی) نقطه مقابل بدات (بادیه نشینی) به کار رفته است. (عمرانی، ۱۳۶۹). در ادبیات فارسی، تمدن به معنای همکاری افراد جامعه در امور

اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و انس گرفتن با آداب و اخلاق شهریان بکار می‌رود (اقبال لاهوری، ۱۳۴۵). و در نظر ویل دورانت، تمدن، عبارت است از تجلی نظم اجتماعی و امکان پذیری فعالیت فرهنگی است. (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۲). واژه تمدن بیانگر مراحل معین تحول اجتماعی است. (جعفری محمد تقی، فرهنگ پیرو و فرهنگ پیشرو ۱۳۷۲). در نگاه جامع واژه تمدن از ریشه مدینه، مدن، ومدنیت، به معنای خروج از بادیه نشینی و گام نهادن در راستای نهادینه شدن امور اجتماعی و عمران یافتن است در نگاه رهبر معظم انقلاب تمدن: به معنای زندگی توأم با با نظم علمی، با تجربیات خوب زندگی، استفاده از پیشرفتهای زندگی است (گفت و شنود صمیمانه رهبر معظم انقلاب اسلامی با گروهی از جوانان و نوجوانان، ۱۳۷۶/۱۱/۱۴) و تمدن اسلامی به معنای (فضایی که در آن فضا از لحاظ معنوی و از لحاظ معنوی و از لحاظ مادی می‌تواند رشد کند و به غایات مطلوبی که خدای متعال او را برای آن غایات خلق کرده است برسد؛ زندگی خوبی داشته باشد، زندگی عزتمندی داشته باشد، انسان عزیز، انسان دارای قدرت، دارای اراده، دارای ابتکار، دارای سازندگی جهان طبیعت؛ تمدن اسلامی یعنی این؛ هدف جمهوری اسلامی و نظام جمهوری اسلامی این است. (بیانات در دیدار با رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۹۲/۶/۱۴).

۳- پایه تمدن اسلامی مشارکت زنان در نهاد خانواده؛

۳-۱- سبک زندگی اسلامی:

سبک زندگی به مجموعه‌ای تقریباً هماهنگ از تمامی رفتارها و فعالیت‌های یک فرد در زندگی روزمره اطلاق می‌شود که تا حدی نیازمند مجموعه‌ای از عادت‌ها و جهت گیری هاست که از نوعی وحدت برخوردار است و ارتباط بین گزینش‌های فرعی موجود در یک الگوی نسبتاً منظم را تامین می‌کند (گیدنز، ۱۳۸۲: ۱۲۱).

۳-۲- کارکرد آموزشی در خانواده (تعلیم و تربیت فرزندان)

آموزش و تربیت فرزندان، یکی از کارکردهای مهم هر خانواده است. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: هر فرزند بر فطرت الهی متولد می‌شود. (صدوقی قمی، ۱۴۱۳: ۴۹/۲). آموزش و تربیت فرزندان در خانواده به ویژه نقش مادر که فرزندان ساعات بیشتری را با او می‌گذرانند در زمینه‌های مختلف از جمله در حوزه اقتصادی هم در خانواده و هم در جامعه و همچنین تقویت امنیت اقتصادی کشور که بخشی از حوزه امنیت ملی است برای سالیان متمادی تضمین خواهد شد. فرمانروای خانواده با توجه به ظرفیت گسترده خانواده در زمینه آموزش و تربیت می‌تواند رفتارهای مطلوب اقتصادی را از همان کودکی به فرزندان بیاموزد. برای مثال تاکید بر این که خرید و مصرف، وسیله‌ای برای زندگی می‌باشد و یک مسلمان در کنار توجه به نیازها و منافع شخصی خود نباید نسبت به وضعیت دیگران و نیز اوضاع اقتصادی جامعه خود بی تفاوت باشد، این از اصولی است که باید از همان ابتدا در خانواده آموزش

فصلنامه اندیشه مقاومت

در کفتمان انقلاب اسلامی

۵۹

نقش بانوی

مسلمان ایرانی در

ساخت تمدن

اسلامی (بازخوانی

منظومه فکری مقام

معظم رهبری به

منزلت امام رضا (ع)

داده شود و افکار خانواده بر اساس ان شکل بگیرد تا زمینه تمایل و رغبت را به کالای تولید شده در کشور خود فراهم کند. تقویت حس مسئولیت‌پذیری در قبال دیگران در جامعه از مواردی است که در خانواده باید شکل بگیرد... قرآن کتاب فلسفه نیست، اما نظر خود را درباره جهان و انسان و اجتماع-که سه موضوع اساسی فلسفه است- به طور قانع بیان کرده است. قرآن به پیروان خود تنها قانون تعلیم نمی‌دهد و صرفاً به موعظه و پند و اندرز نمی‌پردازد بلکه با تفسیر خلقت درباره امور اجتماعی از قبیل مالکیت، حکومت، حقوق خانوادگی و غیره نیز راه رسم را مشخص کرده است. از جمله مسائلی که در قرآن کریم تفسیر شده موضوع خلقت زن و مرد و مأموریت و رسالت بانوان در زمین است. اگر همسران نوح و لوط را به عنوان زنانی ناشایسته برای شوهرانشان ذکر می‌کند، از زن فرعون نیز به عنوان زن بزرگی که گرفتار مرد پلیدی بوده است یاد می‌کند. گویی قرآن خواسته است در داستان‌های خود توازن را حفظ کند و قهرمانان را منحصر به مردان ننماید. رآن درباره مادر موسی نیز می‌گوید: ما به مادر موسی وحی فرستادیم که کودک را شیر بده و هنگامی که بر جان او بیمناک شدی او را به دریا بیفکن و نگران نباش که ما او را به سوی تو باز پس خواهیم گردانید. رآن درباره مریم، مادر عیسی، می‌گوید: کار او به آنجا کشیده شده بود که در محراب عبادت همواره ملائکه با او سخن می‌گفتند و گفت و شنود می‌کردند، از غیب برای او روزی می‌رسید، کارش از لحاظ مقامات معنوی آنقدر بالا گرفته بود که پیغمبر زمانش را در حیرت فرو برده، او را پشت سر گذاشته بود، زکریا در مقابل مریم مات و مبهوت مانده بود البته در کنار گفت‌وگو و صحبت کردن اقدام‌های عملی پدر و مادر نیز بسیار مهم است؛ زیرا کودکان و افراد خانواده رفتارهای پدر و مادر را به عنوان الگو برای رفتارهای خودشان در آینده برمی‌گزینند. زیرا فرزندان، مدیران آینده هستند، توجه به رفتارهای مطلوب اقتصادی در خانواده، زمینه مناسبی جهت پرورش خصوصیات مهم اخلاقی در مدیران آینده جامعه را به وجود خواهد آورد. بنابراین عملکرد زنان به ویژه مادران در خانواده در قبال استفاده از کالاهای تولید کشورمان نه تنها در تولید ثروت ملی نقش مهمی به شمار می‌آید بلکه اقبال به آن به طور ناخودآگاه تاثیر مناسب آموزشی در فرزندان به‌ویژه در سنین پایین خواهد داشت.

۳-۳- کارکرد تربیتی تولید ثروت

یکی از کارکردهای خانواده، تربیت فرزندان و هویت‌بخشی و نحوه شکل‌دهی به شخصیت آنان است. اگر تولید ثروت را فقط پول و امکانات اقتصادی و سرمایه‌ای به حساب بیاوریم این کارکرد بی معنا خواهد بود اما اگر تولد و تربیت انسان را هم یک ثروت بدانیم درواقع باید منابع انسانی را مکمل منابع طبیعی و ثروت یک جامع قلمداد نمود که در این حوزه بخش مهمی از منابع انسانی را بانوان به ویژه بانوان خلاق و متکر و تحصیل کرده که آنها هم در کنار آقایان کارکرد و خروجی تربیت در خانواده به حساب می‌آیند نقش اساسی را ایفا می‌کنند بنابراین زنان در خانواده با فراهم کردن محیط مساعد، امکانات و

فصلنامه اندیشه مقاومت

در کفتمان انقلاب اسلامی

۶۱

نقش بانوی

مسلمان ایرانی در

ساخت تمدن

اسلامی (بازخوانی

منظومه فکری مقام

معظم رهبری به

منزلت امام

شرایط مناسب و نظارت بر تربیت فرزندان، چنین کارکردی را آماده می کنند. اسلام از همان ابتدای تولد، برنامه ها و دستورات خاصی را برای رشد و تربیت کودک توصیه های عملیاتی نموده است و اجرای آن را بر عهده خانواده به ویژه مادر قرار داده است. امام سجاد علیه السلام می فرماید: «حق کودک تو بر تو این است که بدانی وجود او از توست و بد و خوب او در این دنیا به تو ارتباط پیدا می کند و باید بدانی که در سرپرستی او مسئولیت داری و مسئول هستی که او را به بهترین وجه تربیت کنی و بر عهده توست که او را به خداوند بزرگ راهنمای کنی». (طبرسی، ۱۳۷۷: ۲۳۳) یکی از اقدامات تربیتی والدین در مورد تحقق حمایت از کالای ایرانی، اقدامات هویت بخش در تربیت کودکان و نوجوانان و تقویت هویت ملی است. هویت ملی یا همان مهم ترین و برجسته ترین ویژگی و شناسه مشترک یک ملت، مجموعه ای از گرایش ها و نگرش های مثبت به عناصر و الگوهای هویت بخش یکپارچه کننده در سطح یک کشور به منزله یک واحد سیاسی است. (صنیع اجلال، ۱۳۸۴: ۱۰۴) آنچه یک گروه انسانی را هویت می بخشد شباهت ها و اشتراکاتی است که باعث تفاوت آنها از گروه های دیگر می شود. از نظر جنکینز هویت اجتماعی یک بازی رو در رو است، هویت اجتماعی درک ما از این که چه کسی هستیم و دیگران چه کسانی هستند درک دیگران از خودشان و افراد دیگر چیست. از این رو هویت اجتماعی نیز همانند معنا ذاتی نیست، و محصول توافق و عدم توافق است، و می توان در باب آن نیز به چون و چرا پرداخت (جنکینز، ۱۳۸۱: ۷) هویت اجتماعی در کنار هویت ملی معنی پیدا می کند. هویت ملی همان احساس تعلق خاطر مشترک و احساس تعهد افراد به اجتماع ملی که به افراد، هویت جمعی می بخشد. (چلبی، ۱۳۷۸: ۳۱) به عبارت دیگر، هویت ملی به معنای احساس تعلق و وفاداری به عناصر و نمادهای مشترک در اجتماع ملی (جامعه کل) و در میان مرزهای تعریف شده سیاسی است. مهم ترین عناصر و نمادهای ملی که سبب شناسایی و تمایز می شود عبارت است از: سرزمین، دین و آیین، آداب و مناسک، تاریخ، زبان و ادبیات، مردم و دولت. (یوسفی، ۱۳۸۰: ۱۷) پابندی خانواده ها به مسائل ملی، تأثیر مستقیم و معنی دار بر هویت ملی جوانان دارد. (حکمت پور و صالحی امیری، ۱۳۹۱: ۴۹) والدین با تأکید بر حس وطن دوستی می توانند زمینه ایجاد گرایش و میل به کالا و تولیدات ایرانی را در فرزندانشان فراهم آورند. توجه به سایر کارکردهای وطن دوستی و وطن گرایی از جمله احساس هویت و امنیت و نیز حس غرور و افتخار و داشتن پشتوانه، اهمیت این موضوع را بیشتر روشن می سازد.

۳-۴- کارکرد اقتصادی خانواده (مدیریت داخل خانواده)

این بعد در دوسطح داخل و خارج از محیط خانواده قابل مشاهده است. خانواده مانند موجودی زنده، اگر در معرض تهدیدهای بیرونی قرار نگیرد و عوامل خارجی در پی شکست اقتدار و کارایی آن برنیایند، به طور غالبی می تواند خود را بازسازی کرده و در درون خود، سازوکارهایی برای مواجهه سازنده با

اوضاع ایجاد کند. در این حالت، خانواده به منبعی الهام‌بخش از انرژی مؤثر تبدیل می‌شود که می‌تواند در بعد اقتصادی با اصلاح فرهنگ تولید، توزیع و مصرف و نهادینه‌ساختن روحیه کار و تلاش، اقتدار اقتصادی مسلمانان را تضمین کند و تمام این امور را با بازتعریف درست زنانگی و مردانگی و ترسیم موقعیت‌ها و نقش‌های جنسیتی استمرار بخشد و پویا سازد. (مرکز تحقیقات زن و خانواده، ۱۳۸۸، ش ۳۱) برای تحقق حمایت از کالای ایرانی و کمک به بهبود وضعیت اقتصادی کشور جهت‌گیری کارکرد اقتصادی خانواده و نقش والدین به ویژه نقش زنان به عنوان مشاور اقتصادی خانواده تأثیر بیشتری می‌تواند داشته باشد. مصرف هوشمندانه کالاهای ایرانی، مدیریت مصرف خانواده از جمله اقدامات عملی مانند خرید مایحتاج خانه، اسباب‌بازی و لوازم التحریر از تولیدات وطنی و در یک معنای عام، گزیده مصرفی به معنای دقت در انتخاب کالا، از جمله راهکارهای اقتصادی مؤثر در تحقق شعار سال در حوزه خانواده است؛ چنان‌که مقام معظم رهبری می‌فرماید: «مصرف کالاهای ساخت داخل یکی از مجاهدت‌های ضروری در سال جهاد اقتصادی است» (بیانات در دیدار جمعی از کارگران، ۱۳۹۰/۰۲/۷) در واقع با مدیریت خردمندانه مصرف توسط خانواده‌ها، حمایت از تولید داخلی و کمک به درون‌زاکردن آن در بلندمدت، به شرط واکنش مناسب تولیدکنندگان، دولت و واسطه‌ها، تولید داخلی توان رقابت با تولیدات خارجی را خواهد داشت و به رشد اقتصادی کشور کمک مؤثری خواهد شد. خوشبختانه در جامعه دینی ما الگوهای خوبی در زمینه استفاده از کالاهای داخلی وجود دارد که می‌توان از آنها تبعیت کرد. چنان‌که در احوالات حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی، مؤسس حوزه علمیه قم نوشته‌اند «ایشان هیچ‌گاه از پارچه خارجی، لباس نمی‌پوشید. در تابستان، پیراهن، شلوار و قبای ایشان همه از کرباس بود. در زمستان نیز لباسش را از پارچه ایرانی به نام «برک» تهیه می‌کرد. پارچه‌های آقازاده‌های ایشان، حاج آقا مرتضی و آقا مهدی نیز از پارچه‌های کازرونی اصفهان بود. آیت‌الله حائری یزدی همواره می‌گفتند: «ایرانی باید پارچه ایرانی بپوشد». (بافکار، ۱۳۹۰: ۶۵).

۴- کمک به ایجاد محیط امن روحی و روانی

(خيار خصال النساء شرار خصال الرجال: الزهو، والجبن، والبخل؛ فإذا كانت المرأة مزهوه لم تمكن من نفسها؛ وإذا كانت بخيلة حفظت مالها ومال بعلها، وإذا كانت جبابة فرقت من كل شيء يعرض لها)، (نهج البلاغه، حکمت ۲۳۴)، (برخی از نیکوترین خلق و خوی زنان، زشت‌ترین اخلاق مردان است مانند تکبر، ترس، بخل، هرگاه زنی متکبر باشد بیگانه را به حریم خود راه نمی‌دهد، و اگر بخیل باشد اموال خود را و شوهرش را حفظ می‌کند و چون ترسان باشد از هیچ چیزی که به آبروی او زیان رساند فاصله می‌گیرد) در حقیقت این روایت به، برخی از ویژگی‌ها و صفات زنان با ایمان اشاره می‌نماید که با داشتن این خصال، امنیت خویش، خانواده و اجتماع را تأمین می‌نماید؛ ضمن اینکه به نقش زن در اقتصاد خانواده و جامعه را نیز تبیین می‌نماید.

۵- نقش موثر در مدیریت فرهنگی و اجتماعی

از نگاه اسلام، بانوان نقش مهمی در مدیریت فرهنگی و اجتماعی دارند. اسلام با تاکید بر کرامت و ارزش زنان، آنها را به مشارکت فعال در خانواده و جامعه تشویق می‌کند. با الهام از سیره بانوان بزرگ اسلام مانند حضرت خدیجه (س)، حضرت فاطمه زهرا (س) و حضرت زینب (س)، می‌توان به نقش موثر بانوان در پیشرفت جامعه اسلامی پی برد. این موضوع در آیات مختلف قرآن کریم و روایات به آن پرداخته شده است. به عنوان مثال در آیه ۱۳ سوره حجرات می‌فرماید (ای مردم ما شما را از مرد و زن آفریدیم و شما را تیره‌ها و قبیله‌ها قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید. بی گمان گرمی‌ترین شما نزد خداوند پرهیزگارترین شماست) این آیه نشان می‌دهد که بانوان نیز مانند مردان در مدیریت فرهنگی و اجتماعی از جایگاه برابری برخوردارند.

در روایات نیز مانند حدیث شریف پیامبر اکرم (ص) آمده است: بهشت زیر پای مادران است (کنز العمال، ج ۴۵۴۰) که اشاره به نقش بانوان در تربیت فرزندان و انتقال ارزش‌های اسلامی به نسل‌های آینده است اشاره می‌کند.

۶- مشارکت فعال در عرصه‌های علمی و دانش‌بنیان

مشارکت فعال بانوان در عرصه‌های علمی و دانش بنیان از دیدگاه اسلام، موضوعی است که ریشه در تعالیم دینی و سیره عملی پیشوایان اسلامی دارد. اسلام نه تنها مانعی برای کسب دانش و مشارکت زنان در عرصه‌های علمی ایجاد نکرده است، بلکه به شدت بر اهمیت علم آموزی و نقش زنان در پیشرفت جامعه تاکید کرده است. به عنوان مثال در حدیثی از پیامبر (ص) آمده است که فرمودند: طلب علم بر هر مرد و زن مسلمان واجب است. (مجلسی، ۱۴۰۳ق: ۱/۱۷۷). این حدیث نشان دهنده آن است که دانش برای زنان همانند مردان، یک وظیفه دینی است.

۷- نقش موثر بانوان در جغرافیای محور مقاومت

قرآن تنها مجموعه قوانین نیست. محتویات قرآن صرفاً یک سلسله مقررات و قوانین خشک بدون تفسیر نیست. در قرآن، هم قانون است و هم تاریخ و هم موعظه و هم تفسیر خلقت و هم هزاران مطلب دیگر. قرآن همان طوری که در مواردی به شکل بیان قانون دستورالعمل معین می‌کند در جای دیگر وجود و هستی را تفسیر می‌کند، راز خلقت زمین و آسمان و گیاه و حیوان و انسان و راز موت‌ها و حیات‌ها، عزت‌ها و ذلت‌ها، ترقی‌ها و انحطاط‌ها، ثروت‌ها و فقرها را نیز بیان می‌کند. در تاریخ خود اسلام زنان قدیسه و عالیقدر فراوانند. کمتر مردی است به پای خدیجه برسد، و هیچ مردی جز پیغمبر و علی به پای حضرت زهرا نمی‌رسد. حضرت زهرا بر فرزندان خود که امامند و بر پیغمبران غیر از خاتم انبیا برتری دارد. اسلام در سیر من الخلق الی الحق یعنی در حرکت و مسافرت به سوی خدا هیچ تفاوتی میان زن و مرد قائل نیست. تفاوتی که اسلام قائل است در سیر من الخلق الی الخلق است،

فصلنامه اندیشه مقاومت

در کفتمان انقلاب اسلامی

نقش بانوی

مسلمان ایرانی در

ساخت تمدن

اسلامی (بازخوانی

منظومه فکری مقام

معظم رهبری به

منزلت الهیه)

در بازگشت از حق به سوی مردم و تحمل مسوولیت پیغامبری است که مرد را برای این کار مناسب‌تر دانسته است. (مطهری، ۱۳۸۲: ۱۱۸) قرآن کریم زنان الگو را در ابعاد مختلف معرفی می‌نماید همانطور که مراد از کلمات در آیه شریفه (وَفَتَّلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رِبِّهِ كَلِمَاتٍ.....) (البقره/ ۳۷) اسماء الهی است و بارزترین مصداق اسماء الهی عترت طاهره‌اند که در بین آنها که حضرت فاطمه زهرا (س) می‌درخشد. (جوادی عاملی، ۱۳۸۶: ۱۴۴/۳) یا اینکه همسر فرعون را الگویی مناسب در دفاع از پیامبر زمان معرفی می‌نماید. (وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ) و خدا مثلی برای مومنان زده، به همسر فرعون، در آن هنگام که گفت پروردگارا خانه‌ای برای من نزد خودت در بهشت بساز و مرا از فرعون و عمل او نجات بده و مرا از قوم ظالم رهایی بخش. (التحریم/ ۱۱) این مثل برای حال مومنین است و آیه به آسیه اشاره می‌نماید که با وجود کفر شدید شوهرش، به خدا ایمان آورد، ایمانی خالص و بهمین دلیل خدا نجاتش داد و او را وارد بهشت کرد و قدرت فرعون نتوانست هیچ خدشه‌ای به ایمان او وارد آورد. همسر فرعون در مسیر عبودیت آنچنان پیش رفته بود که چشم از تمام لذات دنیوی برگرفت و نزدیکی به پروردگار خود را به نزدیکی با فرعون ترجیح داد و به غیب ایمان آورد و آنقدر در این کار استقامت به ورزید تا از دنیا رفت بهمین جهت دعا فرمود که خدایا "خودت" برایم خانه‌ای در بهشت بنا کن و مرا از فرعون و عمل او نجات بده. آسیه (س) همانطور که درخواست نجات از خانواده ستمگر خود می‌کرد، از جامعه ستمکار نیز ابراز بیزاری می‌کرد و به این ترتیب تنفر خود را به طور مطلق از ظلم و ستم بیان کرد (پورسیف، ۱۳۸۲: ۱۲۴۰).

۸- رسالت‌های بانوی مسلمان تمدن ساز در نگاه امامین انقلاب:

۸-۱- نقش نرم افزاری بانوان در زندگی

در مسأله تمدن اسلامی اگر سبک زندگی را به عنوان نرم افزار جامعه سازی بدانیم، زنان یکی از محوری‌ترین بخش این نرم افزار هستند، همانگونه که رهبر معظم انقلاب، مهرماه ۱۳۹۱ در خراسان شمالی به بحث سبک زندگی پرداختند، و سبک زندگی را به دو بخش ابزاری و بخش حقیقی تقسیم نمودند، که از بخش حقیقی به عنوان اصلی‌ترین قسمت تمدن یاد کردند و فرمودند: ((اما بخش حقیقی، آن چیزهایی است که متن زندگی ما را تشکیل می‌دهد، که سبک زندگی است. این بخش حقیقی و اصلی تمدن است؛ مثل مسئله خانواده، سبک ازدواج، نوع مسکن، نوع لباس، الگوی مصرف، نوع خوراک، نوع آشپزی، تفریحات، مسئله خط، مسئله زبان، مسئله کسب و کار، رفتار ما در محل کار، رفتار ما در محل کار، رفتار ما در دانشگاه، رفتار ما در مدرسه، رفتار ما در فعالیت سیاسی، رفتار ما در ورزش، رفتار ما در رسانه‌ای که در اختیار ماست، رفتار ما با پدر و مادر، رفتار ما با همسر، رفتار ما با فرزند،.....! اینها آن بخش اصلی تمدن است، که متن زندگی انسان است. تمدن نوین اسلامی-آن

چیزی که ما می‌خواهیم عرضه کنیم-دربخش اصلی از این چیزها تشکیل می‌شود؛ اینها متن زندگی است؛ می‌شود اینبخش را به منزله نرم افزاری تمدن به حساب آورد.....اگر ما در بخشی که متن زندگی است پشرفت نکنیم همه پشرفتهایی که در بخش (سخت افزاری) کردیم، نمی‌تواند ما را رستگار کند، نمی‌تواند به ما آرامش وامنیت روانی ببخشد؛ همچنان که می‌بینید در دنیای غربی نتوانسته. در آنجا افسردگی هست، ناامیدی هست، از درون به هم ریختن هست، عدم امنیت انسان‌ها در اجتماع ودر خانواده هست، بی‌هدفی وپوچی هستاصل قضیه اینست که ما بتوتنیم متن زندگی را، این بخش اصلی تمدن را اصلاح کنیم). (بیانات رهبر معظم انقلاب در خراسان شمالی، ۱۳۹۱). از مجموع فرمایشات رهبر معظم انقلاب؛ رسالت زنان ونقش ایشان در تمدن نوین اسلامی روشن می‌شود، و در می‌یابیم، با توجه به اینکه عمده این مواردی که معظم له بر شمردند، واگر بانوان به این رسالات بسیار خطیر درست عمل نمایند در حقیقت بخش اصلی تمدن شکل نخواهد گرفت؛ در نتیجه هدف تمدن نوین اسلامی نیز محقق نخواهد شد.

پیامبراکرم (ص) می‌فرماید: «فَالرَّجُلُ سَيِّدُ أَهْلِهِ وَ الْمَرْأَةُ سَيِّدَةُ بَيْتِهَا؛ مرد، فرمانروای کسان خویش و زن، فرمانروای خانه خویش است» (تنکابنی، ۱۳۸۳: ۳۲۷). با توجه بیان پیامبر (ص) می‌توان به اهمیت اثر گذاری نقش زنان در خرید کالاهای مصرفی روزانه و کالاهای سرمایه‌ای مورد نیاز خانوار و همچنین به جهت کارکرد تربیتی و عاطفی‌شان در خانواده پی برد. امروزه برای همه افراد خانواده، این یک امر روشن است که در تأمین مایحتاج زندگی، اعم از کالاهای مصرفی و غیر مصرفی مانند تأمین لوازم خانگی، از وسایل آشپزخانه، اقلام رفاهی و تزئینی، خرید پوشاک فرزندان و با نظر مستقیم مادر صورت می‌گیرد.

فصلنامه اندیشه مقاومت

در کفتمان انقلاب اسلامی

نقش بانوی

مسلمان ایرانی در

ساخت تمدن

اسلامی (بازخوانی

منظومه فکری مقام

معظم رهبری به

منزلت امام بخش

فصلنامه اندیشه مقاومت
در کفتمان انقلاب اسلامی

شماره ۶۲

پاییز ۱۴۰۱

مهارت‌های زنان در خانواده

کارکرد آموزشی در
خانواده

کارکرد تربیتی در
خانواده

کارکرد اقتصادی
خانواده

مهارت بانوان در مدیریت زمان

مهارت‌های مدیریت اطلاعات

مهارت‌های مدیریت سرمایه (درآمدها)

مهارت‌های مدیریت هزینه‌ها

نمودار نقش زنان در خانواده

از این رو حضرت امام خمینی (ره) در منشور انقلاب اسلامی جایگاه ویژه‌ای برای بانوان قائل هستند و در حقیقت انقلاب اسلامی با اندیشه‌ای که امام (ره) از اسلام ناب محمدی گرفته بود به زنان و بانوان هویت فردی، اجتماعی، سیاسی و داد که طی ۴۰ سال با زعامت مقام معظم رهبری حضرت آیت الله العظمی امام خامنه‌ای به تکامل رسیده است و در مرحله گام دوم انقلاب اسلامی نیز همانطور که در متن بیانیه؛ اشاره شده است در چهارچوب قواعد و قوانین اسلام عزیز ادامه پیدا خواهد کرد.

امام خمینی (ره) در پیامی که به مناسبت روز زن در تاریخ ۱۳۶۱/۰۱/۲۵ می‌دهند چنین فرموده‌اند:.... زن یکتا موجودی است که می‌تواند از دامن خود افرادی به جامعه خود تحویل دهد که از برکاتش یک جامعه بلکه جامعه‌ها به استفادت و به ارزش‌های والای انسانی کشیده شوند، می‌تواند به عکس آن باشد، بدون شک آنچه در این ۵۰ سال روزگار سیاه ایران به دست این رژیم سیه روی به ملت عزیز ایران به ویژه به بانوان مظلوم گذشت با طرح و نقشه از پیش حساب شده ابر جنایتکاران جهان بوده است.

۸-۲- پیشرفت‌های علمی و اجتماعی

رهبر معظم انقلاب نیز طی گام اول انقلاب اسلامی به موضوع نقش و رسالت زن و بانوان پرداخته‌اند؛ به عنوان نمونه در تاریخ ۱۳۷۶/۱۱/۲۹ در دیدار بانوان استان هرمزگان فرمودند: همه باید تلاش کنند تا بتوانند تفکرات عالی، ذهن روشن، پیشرفت علمی و اجتماعی و تأمین قوانین لازم را برای سعادت زن و ایفای نقش او در تکامل جامعه فراهم آورند (khamenei.ir).

۸-۳- داشتن ذهن روشن

فراونی مباحث از سوی ایشان آنقدر زیاد بوده است که انتشارات انقلاب اسلامی وابسته به دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت العظمی امام خامنه‌ای در بیست و هفتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران از پنج جلد از فرمایشات ایشان که تحت عنوان (نقش و رسالت زن) به چاپ رسیده است رونمایی کرد. محتوی هر جلد عبارتند از: جلد اول: عفاف و حجاب؛ جلد دوم: الگوی زن؛ جلد سوم: زن و خانواده؛ جلد چهارم: جایگاه و مسائل زنان در فرهنگ اسلام و تجدید؛ جلد پنجم: عرصه‌های حضور اجتماعی زن. با بررسی هریک از آثار به این نتیجه می‌رسیم که امامین انقلاب تا چه اندازه به بانوان و نگاه اسلام به ایشان اهمیت داده‌اند، لذا همواره به نقش زنان در اسلام و انقلاب و نقش ایشان در تحقق تمدن نوین اسلامی، در مجامع و نشستهای عمومی و خصوصی پرداخته‌اند.

نتیجه‌گیری

مسئله اندیشه مقاومت

در کفتمان انقلاب اسلامی

نقش بانوی

مسلمان ایرانی در

ساخت تمدن

اسلامی (بازخوانی

منظومه فکری مقام

معظم رهبری به

منزلت امامت

از آنچه بیان شد، به روشنی آشکار می‌گردد که اسلام عزیز نه تنها برای بانوان ارزش و احترامی والا قائل است، بلکه آنان را به عنوان محوری‌ترین عناصر در پیشبرد اهداف متعالی خود برمی‌شمارد. در مقابل، غرب‌گرایان و اندیشمندان غربی همواره کوشیده‌اند تا از وجود زن به عنوان ابزاری برای پیشبرد اهداف کوتاه‌مدت و بلندمدت خود در حوزه‌های فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و... بهره‌برداری کنند و از این طریق، به استثمار ملت‌های مسلمان دست یابند. باید اذعان کرد که در این مسیر، گاه موفقیت‌هایی نیز کسب کرده‌اند اما با مراجعه به آیات قرآن و روایات معصومین (ع) و همچنین منظومه فکری امامین انقلاب، درمی‌یابیم که حضور فعال و آگاهانه بانوان در عرصه‌های گوناگون، چگونه نقشه‌های شوم دشمنان اسلام را خنثی ساخته است. چه بسیار دستاوردهای بزرگ که حاصل ایثارگری و مجاهدت بانوانی است که به ندای «هل من ناصر» امام خویش لبیک گفته‌اند و با تلاش‌های بی‌وقفه خود، بستر تحقق تمدن نوین اسلامی را فراهم آورده‌اند. به گونه‌ای که به جرئت می‌توان گفت، اگر تلاش‌های بی‌نظیر بانوان مؤمن و متعهد به آرمان‌های انقلاب نبود، گام نخستین انقلاب نیز به درستی برداشته نمی‌شد. از این رو، بانوان امروز با بهره‌گیری از تجربیات موفق بانوان دیروز و با درک عمیق از پیچیدگی‌های شرایط کنونی و شناخت دقیق از واقعیت‌های روز، می‌توانند به رسالت‌های خطیر خویش، که از مجموع فرامین امامین انقلاب استنباط می‌شود جامه عمل بپوشانند. این رسالت‌ها نه تنها در تحقق گام دوم انقلاب اسلامی بلکه در نهایت در شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی نقشی تعیین‌کننده خواهند داشت. بانوان مسلمان با تکیه بر ایمان، آگاهی و تلاش خستگی‌ناپذیر خود، همچون گذشته، پرچم‌داران تحقق آرمان‌های بزرگ اسلام و انقلاب خواهند بود.

منابع:

- ۱) قرآن کریم.
- ۲) نهج البلاغه.
- ۳) ابن قیم الجوزی. (۱۴۱۴ق). زاد المعاد فی هدی خیر العباد (جلد ۳). کویت: مؤسسه الرساله.
- ۴) ابن هشام، محمد. (۱۴۰۹ق). السیره النبویه (جلد ۲). قم: دارالکتب العربی.
- ۵) احمدی میانجی، علی. (۱۴۱۹ق). مکاتب الرسول. قم: دارالحديث الثقافیه.
- ۶) اخوان کاظمی، بهرام. (۱۳۷۸). عنوان مقاله. مطالعات راهبردی، ۳.
- ۷) اقبال لاهوری، محمد. (۱۳۴۵). احیای فکر دینی در اسلام. تهران: رسالت قلم.
- ۸) پورسیف، عباس. (۱۳۸۲). خلاصه تفاسیر المیزان و نمونه. تهران: انتشارات شاهد.
- ۹) جعفری لنگرودی، محمدجعفر. (۱۳۸۲). مبسوط در ترمینولوژی حقوق (جلد ۱، چاپ دوم). تهران: گنج دانش.
- ۱۰) جمعی از نویسندگان. (۱۳۸۲). ارکان تمدن و نقش انقلاب اسلامی در اعتلای مجدد تمدن اسلامی. مدیریت فردا، (۲)۱.
- ۱۱) جوادی آملی، عبدالله. (۱۳۶۹). زن در آینه جلال و جمال. قم: مرکز نشر فرهنگ رجاء.
- ۱۲) جوادی آملی، عبدالله. (۱۳۹۷). صورت و سیرت انسان در قرآن. قم: مرکز نشر اسراء.
- ۱۳) جوادی آملی، عبدالله، و رحیمیان، عباس. (۱۳۸۶). سرچشمه اندیشه (جلد ۳). قم: مرکز نشر اسراء.
- ۱۴) حجازی، فخرالدین. (۱۳۵۲). نقش پیامبران در تمدن انسان. تهران.
- ۱۵) حر عاملی، محمد بن حسن. (۱۶۹۳/بی تا). تفصیل وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه (جلد ۱۴). بیروت: مؤسسه آل البیت لإحياء التراث.
- ۱۶) دشتی، محمد. (۱۳۸۶). نهج البلاغه. تهران: انتشارات زهد.
- ۱۷) سازمان مدارک فرهنگ انقلاب اسلامی. (۱۳۷۱). صحیفه نور (جلدهای ۴ و ۹). تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- ۱۸) سبحانی، جعفر. (۱۳۶۳). سیمای فرزنانگان (جلد ۱). قم: دفتر تبلیغات اسلامی.
- ۱۹) شریفی، احمدحسین. (۱۳۹۲). سبک زندگی اسلامی. تهران: انتشارات آفتاب توسعه.
- ۲۰) طباطبائی، محمدحسین. (۱۳۶۳). المیزان فی تفسیر القرآن (جلد ۴). قم: مؤسسه مطبوعات دارالعلم.
- ۲۱) علی بن حسام الدین، علاالدین. (۱۳۷۹). کنز العمال فی سنن الاقوال و الافعال. قم: دارالکتب العلمیه.
- ۲۲) مامقانی غروی، عبدالله. (۱۳۹۳). سراج الشیعه فی آداب الشریعه. قم: انتشارات گنج معرفت.
- ۲۳) مجلسی، محمدباقر. (۱۴۰۳ق). بحار الأنوار (جلد ۲۷). بیروت: دار إحياء التراث العربی.
- ۲۴) مطهری، مرتضی. (۱۳۸۴). نظام حقوق زن در اسلام. تهران: انتشارات صدرا.
- ۲۵) نجفی، موسی. (۱۳۸۶). مراتب ظهور فلسفه سیاست در تمدن اسلامی. تهران: مؤسسه فرهنگ، دانش و اندیشه سیاسی معاصر.
- ۲۶) نوری، میرزا حسین. (۱۴۰۹ق). مستدرک الوسائل (جلد ۱۸). بیروت: آل البیت.

۱) www.book-khamenei.ir

۲) www.khamenei.ir.

فصلنامه اندیشه مقاومت

در کفتمان انقلاب اسلامی

نقش بانوی

مسلمان ایرانی در

ساخت تمدن

اسلامی (بازخوانی

منظومه فکری مقام

معظم رهبری به

منزلت امام